

MAHMUD HAN I

Yirmi dördüncü Osmanlı sultânı. İslâm halffelerinin seksen dokuzuncusudur. Babası İkinci Mustafa Han, annesi Sâlihâ Vâlîde Sultandır. İstanbul'da, 2 Ağustos 1696 târihinde doğdu. Şehzâdeliğinde, yüksek fen ve din ilimleri öğretilerek yetiştirildi. Akıllı, zekâsı, kâbiliyeti ve anlayışı kuvvetliydi.

Üçüncü Ahmed Han, Patrona Halil ayaklanması sonunda tahttan çekilince, Şehzâde Mahmud, 2 Ekim 1730 günü Osmanlı sultânı oldu. Üçüncü Ahmed Hanın tecrübe ve tavsiyelerinden istifade etti. İlk icrâatı, Lâle Devrinde yapılan ilim, kültür ve sanat eserlerinin tahrîbini durdurmak oldu. Âsî Patrona Halil'i ve zorbaları imhâ ettirdi. İstanbul'da emniyet ve asâyişi sağladı. Ülkede huzur dolu, mesut günler başladı. İçişlerini düzelten Sultan Birinci Mahmud Han, doğuda hududa saldıran İran Safevîleri ile, batıda Avusturya ve Rusya'ya karşı tedbir aldı.

Doğuda İran ile Üçüncü Ahmed Han devrinden beri devam eden hâdiselere son vermek istedi. Ancak, İran Şâhı bir taraftan anlaşmak üzere heyetler gönderirken, diğer taraftan büyük kuvvetlerle Revan üzerine yürüdü. Şah'ın elçi göndermekteki maksadının Osmanlı hükümetini yanıltmak ve oyalamak olduğu anlaşıldığından, elçi ve maiyeti Mardin Kalesine hapsedildi. Osmanlı kuvvetleri, İran Seraskeri Ahmed Paşa ile Erzurum Vâlisi ve Revan Seraskeri Hekimoğlu Ali Paşa kumandası altında iki koldan harekete geçti. 30 Temmuz 1731'de Kirmanşah alındı. 15 Eylülde Kûrican Sahrasında İran kuvvetleri bozguna uğratıldı. Urmiye ve Tebriz ele geçirildi. İran Şahının sulh istemesi üzerine, Ocak 1732'de Ahmed Paşa Antlaşması imzalandı. Buna göre Aras Nehri iki devlet arasında hudut olarak kabul edilirken Revan, Gence, Nahçıvan, Bitlis, Şirvan ve Dağıstan Osmanlılara; Tebriz, Kirmanşah, Hemedan, Luristan ve Erdelan eyaletleri ise İran'a bırakıldı. Ancak, 1733'te İran'da iktidarı ele geçiren Nâdir Şah, Osmanlıların fethettiği bölgeleri almak için tekrar savaş açtı. 1735'te Arpaçay'da yapılan muhârebeyi Osmanlılar kaybetti. Gence, Tiflis ve Revan İran'ın eline geçti.

Osmanlı Devletinin doğuda İran ile mücâdelesinden istifâde eden Avusturya ve Rusya da iki cepheden harekete geçmişti. Azak Kalesini ele geçiren Ruslar, Osmanlı kuvvetlerinin toparlanmasına meydan vermeden Gözleve, Kılburun ve Urkapı'yı da işgal ettiler. 12 Temmuz 1737'de harekete geçen Avusturya ordusu ise Bosna, Sırbistan ve Eflak'a girdi. Bu mağlubiyetler ve düşmanın girdiği yerlerde büyük tahribat ve mezâlim yapması Sultan Mahmûd Hanı son derece üzdü. Sadarete getirdiği Muhsinzâde Abdullah Paşayı Rusya üzerine, Hekimoğlu Ali Paşayı da Avusturya üzerine sefere memur etti. Muhsinzâde, süratli bir hareketle

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.
Cumartesi, 07 Mayıs 2011 13:20 -

Özi ve Kılburun kalelerini ele geçirirken, Hekimoğlu Ali Paşa ise Banyaluka'yı kuşatan Avusturya kuvvetlerine büyük bir darbe indirdi. Yapılan savaşta Avusturya kuvvetlerinin asker zayıyatı 60 bin idi. Hekimoğlu Ali Paşanın bu zaferi İstanbul'da büyük bir sevince sebep oldu. Bu zaferler üzerine Avusturya ve Rusya barış istemek zorunda kaldı.

Nihayet, 18 Eylül 1739 târihinde, Avusturya ve Rusya ile Belgrad Antlaşması imzâlandı. Avusturya Devleti ile yirmi yedi yıllık, Rusya ile süresiz olan antlaşmaya göre, Belgrad, Osmanlı Devletine kaldı. Avusturya ile Tuna ve Sava nehirleri tabiî hudut kesildi. Ruslar, Azak Denizi ve Karadeniz'de donanma bulundurmuyacaktı. Kazaklar Osmanlı topraklarına, Kırım Hanlığı da Rusya'ya akın etmeyeceklerdi.

Rusya ve Avusturya devletleriyle antlaşmalar sağlayan Birinci Mahmûd Han, yeniden İran üzerine döndü. Nadir Şah ise bu vaziyet karşısında Osmanlılarla baş edemeyeceğini anlayınca, Kasr-ı Şirin Antlaşması maddeleri üzerinden yeniden antlaşma teklifinde bulundu ve bu istek kabul edildi (1746).

Böylece 1739 Belgrad Antlaşmasıyla batı ve kuzey, 1746 Osmanlı-Avşar Antlaşmasıyla da doğu hudutlarını emniyet altına alan Birinci Mahmûd Hana, muhârebelerdeki muzafferiyet üzerine Gâzi unvanı verildi. Mahmûd Han bundan sonra ülkede pek çok îmar faâliyetlerinde bulunup, ilim, kültür, sanat sâhalarında çok kıymetli eserler yaptırdı. Kâğıthâne civârındaki Bahçeköy ile Balaban köyleri arasında geçen iki çayın sularını toplayan Topuzlu Bendini yaptırdı. Burada toplanan sular, Taksim'deki depodan, Tophâne'deki Meydan Çeşmesi ile Azapkapı'da Sâlihâ Sultan Çeşmesi ve Beşiktaş, Galata, Kasımpaşa, Tepebaşı semtlerinin çeşitli yerlerindeki kırk kadar çeşmeye su verildi. Ahâli bol ve tatlı suya kavuşturuldu. Pek çok saray, kasır inşâ ve tâmir ettirildi. Beşiktaş Sarayının bir çok kısımlarını ve Bayıldım Kasrını yeniden yaptırdı. Yûşâ Tepesi civârındaki Tokat Köşkünü donatıp, Hümâyûn-âbâd, Kandilli Sarayını îmar ettirerek Nevâbâd isimleri verildi. Kanlıca'da Mihr-âbâd Kasrını yaptırdı. İstanbul'da Ayasofya Câmii içine, Fâtih Câmii yakınında ve Galatasaray'da olmak üzere üç, Belgrad'da bir kütüphâne yaptırdı. Ayasofya Câmii Kütüphanesine sarayın hazîne odasından pek nefis, kıymetli, nâdide kitaplar gönderdiği gibi, devrin devlet adamları da hediyelerde bulunarak dört bin cilt nâdide kitap toplandı. Ayasofya Kütüphanesine İslâm âleminin en meşhûr hattatlarından Ya'kût-ı Musta'sımî, Şeyh Hamdullah ve Hâfız Osman hatlarıyla Mushaf lar ve hazret-i Osman ve hazret-i Ali'ye âit olduğu söylenen iki Kur'ân-ı kerîm de kondu. Kütüphanenin masrafını karşılamak için de Çağaloğlu'nda çifte hamamı yaptırıp, gelirini vakfetti. Ayasofya'ya bitişik aşevi yaptırıp, huzûrunda tertiplenen merâsimle açıldı. Galatasaray ocağında yaptırmış olduğu kütüphaneye, saraydan kitaplar gönderip, açılış merâsiminde, kütüphanenin iki tarafına yaptırılmış olan çeşmelerin hazînelerine şekerli şerbet doldurulup, halka ikrâm edildi. Nûruosmâniye Câmiinin yapımını başlattıysa da, vefâtından bir yıl sonra tamamlanabildi. Beşiktaş'da Arap İskelesi Câmii, Rumeli Hisarı'nda İskele Câmii, Üsküdar'da Sultan Mahmûd Câmii ve Kandilli, Defterdârkapısı, Tulumbacılar Odası, Yalıköşkü, Yıldıztepe mescidlerini

MAHMUD HAN I

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.
Cumartesi, 07 Mayıs 2011 13:20 -

yaptırdı.

Birinci Mahmûd Han devrinde, ilim kültür ve sanat faaliyetleri arttı. İkinci defâ matbaa açıldı. Matbaa ve hattâtların artan kâğıt ihtiyaçlarının karşılanması için Yalova'da kâğıt fabrikası kuruldu.

Ülke içinde ve dışında Osmanlı Devletine azamet devri yaşatan Birinci Mahmud Han, 13 Aralık 1754 târihinde Cumâ selâmlığı yapıp, Cumâ namazını kıldıktan sonra vefât etti. İstanbul'da Yeni Câmii yanındaki Turhân Sultan türbesine defnedildi. Çok zekî, anlayışlı, hamiyetli, lütufkâr ve merhâmetli idi. Askerî ıslâhât taraftarıydı. Askerî kitaplar yayınlattı. Lütuf ve merhâmeti çok olduğundan, devrindeki İstanbul yangın ve zelzelesinde zarar görenlerin ıstırâbına samîmiyetle ortak olup, yanan, yıkılan yerlerin yeniden yapılması için çok yardım etti. Devlet adamları ile memurları kontrol ettirdi. Faaliyetleri ciddiyetle tâkip ettirip, zamanın ve memleketin durumuna göre icrâatlarda bulunurdu. İlim, sanat, edebiyât meclislerindeki sohbetlere katılır ve Sebkâti mahlâsıyla şiirler yazardı.